

May 2022

Ko ho'o ngaahi totonu ke malu mo hao ho'o mo'ui mei ha fakatu'utāmaki pea mo ho ngaahi fatongia ke fai

‘Oku fu’u tokolahi fau ‘a e kakai kuo nau mate pe lavea he ngaahi ngāue’anga pea laui teau foki mo kinautolu kuo nau iku ‘o mate koe’uhi ko e mahamahaki tupu mei he ngāue’anga.¹

Kapau ‘oku ke ngāue ‘i Nu’usila, ‘oku totonu ke ke ‘ilo ‘a ho’o ngaahi totonu ki he malu mo hao ‘a ho’o mo’ui mei ha fakatu’utāmaki pea mo ho ngaahi fatongia ke fai koe’uhi ke ke mo’ui lelei pea ‘ikai hoko ha fakatu’utāmaki he ngāue’anga.

‘Oku ‘i ai ‘a ho’o totonu ke ke

KO HO'O NGA-AHI TOTO-NU		<p>Ngāue ‘i ha ngāue’anga ‘oku hao mo malu mei ha fakatu’utāmaki pea ‘ikai foki ke fakatupu mahaki</p> <p>Ko e mahamahaki mo e fakatu’utāmaki ‘i he ngāue’anga ‘oku ‘i ai ‘a hono tupunga. Ko e fatongia ia ‘o e ngāue’anga pe ko e kautaha ‘oku ne pule’i ‘a e feitu’u ‘oku ke ngāue ai, ke nau mapule’i ‘aupito ‘a e tupu’anga ‘o ha mahamahaki pe fakatu’utāmaki ‘i he ngāue’anga.</p>
		<p>Ke ako’i mo fakahinohino’i lelei koe kimu’a pea ke toki kamata ngāue</p> <p>Kuo pau ke fakapapau’i ‘e he ngāue’anga, kuo ‘osi fakahinohino’i mo ako’i lelei koe ki hono fai ‘a ho’o ngāue ‘i ha founga ‘oku hao mei he fakatu’utāmaki pea ke ‘oua na’a fakatupu mahaki foki. Fakapapau’i ma’u pe ‘oku mahino kiate koe ‘a e tupu’anga ‘o ha ngaahi fakatu’utāmaki pea mo e founga ke ‘oua na’a hoko ai ha lavea pe ko ha mahamahaki kiate koe mo e kau ngāue ‘i he ngāue’anga.</p>
		<p>Ngāue’aki ha ngaahi me’angāue pea mo ha me’alele ‘oku malu ‘o ‘ikai fakatupu lavea pe fakatu’utāmaki</p> <p>‘Oku fiema’u ‘a e pisinisi pe ngāue’anga ke nau fakapapau’i ko e ngaahi me’angāue, me’alele pea mo e ngaahi misini ‘oku ke ngāue’aki he ngāue’anga ‘oku hao mo malu pea ‘oku ngāue lelei.</p>
		<p>Fakangata pe ta’ofi ke ‘oua te ke fai ha ngāue ‘oku fakatu’utāmaki</p> <p>‘Oku ‘i ai ‘a ho’o totonu ke ‘oua na’a ke fai pe te ke ta’ofi ke ‘oua te ke fai ha ngāue ‘oku ke tui ‘e makatu’unga ai ha fakatu’utāmaki lahi kiate koe pe ko ha taha kehe. Kapau kuo ke tuku e ngāue koia, pea kuopau ke ke tala ke ‘ilo ia ‘e he pule ngāue ‘i he vave taha.</p>
		<p>Ma’u atu ha ngaahi fakahinohino pe fakamatala fekau’aki mo e ngāue malu mei he fakatu’utāmaki pea mo e mo’ui lelei foki ‘i he ngāue’anga</p> <p>Kuo pau ke ‘oatu ‘e he ngāue’anga kiate koe ha ngaahi fakamatala mo e fakahinohino fekau’aki mo e ngāue malu mei he fakatu’utāmaki pea mo e mo’ui lelei ‘i he ngāue’anga ‘i ha founga ‘oku mahino lelei ‘aupito kiate koe.</p>
		<p>Ngaahi me’angāue ke malu’i ‘aki koe (PPE)</p> <p>Ko e lahi ‘o e ngaahi ngāue’anga te ke ngāue ai, kuopau ke nau ‘oatu kiate koe ‘a e ngaahi me’angāue ke malu’i ‘aki koe ‘o kapau ‘e fiema’u ia koe’uhi ke ke hao mo mo’ui lelei ai ‘o hangē ko e tata malu (hard hats), me’a malu’i telinga (ear muffs) pea mo ha sio’ata ke malu’i’aki ho mata. Kuo pau ke fakahinohino’i koe ‘e he ngāue’anga ‘i hono ngāue’aki ‘o e ngaahi me’angāue ni. ‘Oku ‘ikai ngofua ke ‘eke atu ‘e he ngāue’anga ke ke totongi ‘a e ngaahi me’angāue ni. ‘E ngofua pe ke ke ngāue’aki ha’o ngaahi me’angāue pehe ni ‘a’au ka kuo pau ke sivi’i pea mo fakangofua eni kimu’a ‘e he ngāue’anga.</p>

¹ Health and Safety at Work Act 2015.

‘Oua te ke longo ka ke lea

Ko e mata mo e telinga koe 'o e ngāue'anga. Koia ai ko ho'o fakahoko ki he ngāue'anga 'a ho'o ngaahi fokotu'u, taukei ngāue pe ko ha me'a 'oku ke hoha'a ki ai pea mo e toenga 'o e kau ngāue, 'e tokoni ia ke mou hao mo malu ai mei he ngaahi fakatu'utāmaki.

‘E 'ikai ngofua ke tuli pe motuhi 'a ho'o aleapau ngāue 'o kapau te ke tala pe fai ha me'a 'o makatu'unga ia 'i ho'o hoha'a ki ha fakatu'utāmaki 'e ala hoko he ngāue'anga. 'Oku tapu 'i he lao ki ha taha ke ne fakatanga'i pe taaufehi'a atu koe'uhi ko ho'o fakahoko pe lea hake fekau'aki mo e malu'i 'o e mo'ui mei ha fakatu'utāmaki he ngāue'anga.

‘Oatu ha faingamālie ke fai ha'o lau

Kuo pau ke 'oatu ha faingamālie ke ke lava 'o fai ha'o fokotu'u fakakaukau mo kau ki hano fakakaukau'i 'o e ngaahi ouau ke toe hao mo malu ange ai 'a e ngāue'anga mei he fakatu'utāmaki. 'Oku kau heni e ngaahi tu'utu'uni fekau'aki mo e:

- vakai'i mo sivi 'a ho'o mo'ui lelei
- tūkunga 'o e feitu'u 'oku fai ai 'a e ngāue
- ngaahi fakahinohino pea mo hono ako'i 'o e kau ngāue.

Ko ha taha ke ne tokanga'i e ngaahi ouau ke hao mo malu ai 'a e ngāue'anga (Health and Safety Representatives – HSR) and pea mo ha Kōmiti (Health Safety Committee – HSC)

‘E lava ke ke kole ki he ngāue'anga ke 'i ai ha taha ke hoko ko e HSR pe ko ha'a mou HSC ke tokoni ki he kau ngāue pea mo e ngāue'anga ke toe lelei ange 'a e malu mo e hao 'a e kau ngāue mei ha fakatu'utāmaki. 'E lava foki ke ke fili pe te ke fie kau 'i ha 'iunioni.

'Oku 'oatu mo ha ngaahi fakamatata fekau'aki mo e me'a ni 'i hr *Worker Engagement, Participation and Representation* good practice guidelines 'i he uepisaiti: worksafe.govt.nz

‘I he ngāue'anga 'a e

- fale mālōlō pea mo e fai'anga fanofano
- ma'u'anga vai inu 'oku ma'a
- naunau ke fai'aki ha faito'o lavea (first aid)
- feitu'u malu ke lava 'o fai ki ai ha mālōlō mo ma'u me'atokoni.

Mahino 'a e me'a ke fai 'i ha hoko ha fakatu'utāmaki

'Oku fiema'u 'a e ngāue'anga ke nau fakapapau'i 'oku ke 'ilo 'a e ngaahi me'a ke fai 'o kapau 'e hoko ha fakatu'utāmaki fakatu'upakē, 'o hangē ko e hao'anga ki tu'a 'i ha vela pea mo e me'a ke fai 'i ha mofuike.

Ko ho fatongia ke fai he ngāue'anga

Koe'uhi ko e tokotaha ngāue koe, ko ho fatongia eni ke fai

- ke ke malava 'o tauhi lelei ke 'oua na'a ke mahamahaki pea ke hao mei ha fakatu'utāmaki he ngāue'anga
- ke ke tokanga'i lelei e ngaahi me'a 'oku ke fai pe ko ha ngaahi me'a 'oku 'ikai te ke fai, 'o ala hoko ai ha fakatu'utāmaki ki he mo'ui 'a ha ni'ihi kehe
- ke pou pou mo talangofua ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e ngāue'anga, fekau'aki pea mo hono malu'i 'a e kau ngāue mei he fakatu'utāmaki
- talangofua ki ha ngaahi tu'utu'uni e fai atu kiate koe 'e he ngāue'anga.

Ko e me'a ke fai 'o kapau 'oku ke hoha'a ki ha me'a fekau'aki mo e malu pe hao mei he fakatu'utāmaki

- Tala ke 'ilo 'e he pule ngāue pe ko e tokotaha 'oku ne tokanga'i 'a e tafa'aki ko eni (HSR - Health and Safety Representative).
- Kole ki hao kaungā ngāue pe ko ha taha pe mei he komiuniti, ke ne fakahoko ki he ngāue'anga, 'a e me'a 'oku ke hoha'a kiai.
- Fetu'utaki ki he 'iunioni 'oku ke kau ai, he tenau lava 'o fakahoko ia ma'au.
- Fetu'utaki ki he WorkSafe 'i he telefoni ta'etotongi 0800 030 040.

'Oku 'i ai mo e ngaahi fakamatata felave'i pea mo e ngaahi totonu mo e fatongia 'o e tokotaha ngāue 'e ma'u atu ia mei he uepisaiti 'a e WorkSafe: worksafe.govt.nz